

Перепельчук Т.В.

ст. викладач кафедри управління персоналом і економіки праці,
Одеський національний економічний університет

АНАЛІЗ СИТУАЦІЇ ТА ВИЗНАЧЕННЯ АКТУАЛЬНИХ НАПРЯМІВ РОЗВИТКУ РИНКУ ПРАЦІ УКРАЇНИ

Економічні зміни, які відбуваються в Україні під впливом глобалізації світової економіки, економічної кризи, яка є наслідком обмежень через пандемію COVID-19 та повномасштабних воєнних дій РФ на території України, насамперед, відображаються на ринку праці та виявляють новий рівень його проблем. Ринок праці і його найважливіша складова - робоча сила - є рушійною силою для усіх інших ринків економічної системи країни, тому критичний аналіз поточної ситуації, покращення стану та визначення напрямів подальшого розвитку ринку праці набувають надвисокого ступеня актуальності через його вирішальний вплив на рівень розвитку економіки країни, який на протязі останнього періоду зазнав суттєвих структурних, кількісних і якісних втрат і, тому, потребує застосування актуальних заходів для скорішого його коригування і створення умов для підйому.

Найболючішою проблемою ринку праці України є безробіття - ситуація на ринку праці, при якій частина працездатного населення не може реалізувати свій трудовий потенціал. Показники чисельності безробітного населення України за віковими групами за 2017 – 2021 рр., тис. осіб наведено в табл. 1

Таблиця 1

Безробіття населення України (за методологією МОП) за віковими групами за 2017 – 2021 рр, (тис. осіб)

Показники	2017	2018	2019	2020	2021
Усього безробітних у віці 15-70 років	1698,0	1578,6	1487,7	1674,2	1711,6
у тому числі за віковими групами, років:					
15-24 роки	262,0	233,7	210,5	227,9	215,2
25-29 років	259,8	218,6	178,5	173,0	172,6
30-34 роки	267,2	244,6	194,7	209,2	207,6
35-39 років	206,5	237,4	196,5	271,9	283,9
40-49 років	398,0	359,7	393,8	442,9	464,9
50-59 років	303,8	283,6	312,9	348,4	365,3
60-70 років	0,7	1,0	0,8	0,9	2,1
Працездатного віку	1697,3	1577,6	1486,9	1673,3	1709,5

Джерело: складено автором на основі даних [1]

За даними таблиці 1 за аналізований період кількість безробітних значно змінювалась із тенденцією зменшення у 2017 – 2019 рр. та тенденцією збільшення у 2020 – 2021 рр практично за усіма віковими категоріями. Головною причиною такого росту стала економічна криза, спричинена пандемією COVID-19. Слід зауважити, що на піку карантину близько 17% робочої сили перебували у стані прихованого безробіття.

На протязі усього досліджуваного періоду найбільша чисельність безробітних спостерігається у віковій групі 40 – 49 років, а у молодіжному сегменті - серед вікових груп 15 – 24 рр та 30 – 34 рр.

Показники рівня безробіття за 2017 – 2021 рр наведено в табл.2.

Таблиця 2

Рівень безробіття населення України за статтю за 2017 – 2021 рр.

Показники	2017	2018	2019	2020	2021
Рівень безробіття усього населення у віці 15-70 років, %, у тому числі:	9,5	8,8	8,2	9,5	9,9
- жінок у віці 15-70 років, %	7,7	7,4	7,9	9,1	10,1
- чоловіків у віці 15-70 років, %	11,1	10,0	8,5	9,8	9,5

Джерело: складено автором на основі даних [1]

За даними табл.2, загальний показник рівня безробіття відбиває тенденцію динаміки кількості безробітних за 2017 – 2021 рр і зріс за період на 0,4%. Серед жінок рівень безробіття у 2017 – 2019 рр менше, ніж серед чоловіків, а з 2020 р. по 2021 рр. (також і у 2022 – 2023 рр) - навпаки, рівень безробіття серед жінок більше, ніж серед чоловіків, що пов'язано із наслідками тривалої воєнної ситуації.

У 2022 році також спостерігається негативна динаміка рівня безробіття – за оцінками НБУ відбулось підвищення середньорічного показника до 26% [2], що обумовлено суттєвими зменшенням пропозицій вільних вакансій через зупинку або закриття бізнесу на частині території країни, руйнування інфраструктури, зниження споживацького попиту, фізичну втрату виробничих потужностей на територіях, де проходять воєнні дії або переміщення підприємств на безпечні території, структурні диспропорції ринку праці і інш. У 2023 р Мінекономіки прогнозує зниження річного показника рівня безробіття до 19 %. [3]

На протязі 2022 – 2023 років через втрати населення працездатного віку, які понесла країна внаслідок війни (чоловіків, які загинули або покалічені; жінок із дітьми та інвалідів, які виїхали за кордон) значно зменшилась пропозиція робочої сили. Відбувається дискваліфікація тих, хто вимушено не працює, працює не за спеціальністю та воює і інш. «Значні втрати робочої сили у якісному й кількісному вимірах можуть перешкодити відбудові та розвитку країни, спричинити зростання економічного навантаження на працюючих, скорочення надходжень до бюджетів і соціальних фондів при збільшенні навантаження на них». [4]

Для характеристики стану ринку праці також необхідно розглянути показники кількості вакансій та тенденції зміни його кон'юнктури.

За перший місяць війни кількість актуальних вакансій, зареєстрованих у базі даних Державної служби зайнятості, скоротилася на 44% [5], за даними сайту з пошуку роботи Work.ua кількість пропозицій роботи впала в 15 разів і до кінця 2022 року відновила лише на половину.[6] У 2023 році ситуація починає змінюватись - кількість вакансій збільшується, наприклад, у другій половині року на Work.ua за цим показником практично досягнуто довоєнного рівня.

Але, не дивлячись на збільшення попиту на робочу силу, рівноваги між попитом і пропозицією робочої сили немає. І якщо на протязі 2017 - 2022 року кон'юнктура ринку праці була трудонадлишковою, то із другої половини 2023 року

вона змінює вектор на трудодефіцитну (окрім сфери ІТ), що пов'язано із досить низькою оплатою праці, незадовільними умовами праці (у тому числі збільшенням тривалості робочого дня за частиною вакантних посад), небажанням чоловіків ставати на облік у Державній службі зайнятості (через мобілізацію), скороченням терміну отримання допомоги по безробіттю із 10-12 місяців у 2022 році до 3 місяців у 2023 р. і інш. [7] Однак це не означає, що проблема безробіття подолана.

Не дивлячись на зміну вектору кон'юнктури ринку праці, згідно з прогнозами НБУ, «безробіття в Україні тривалий час залишатиметься вищим від свого природного рівня через довгострокові ефекти війни... [8] Тому державна політика у сфері відновлення функціонування ринку праці має бути максимально ефективною. Для реалізації цього завдання необхідно: направити зусилля на створення нових робочих місць, насамперед у промисловості та сільському господарстві, шляхом залучення інвестицій, але зрозуміло, що інвестори дбають про безпеку своїх вкладень і поки йде війна розраховувати на поживлення у цьому напрямі складно; стимулювати бізнес не звільняти працівників; поряд із спрощенням процедури отримання статусу безробітного збільшувати термін отримання допомоги з безробіття; запроваджувати урядові програми з підвищення кваліфікації безробітних; поліпшувати умови праці, у тому числі шляхом контролю дотримання положень законодавства про працю та запровадження новітніх технологій; удосконалювати якість навчання, шляхом розширення сфери дуальної освіти, що, з іншого боку, дозволить поліпшити матеріальне становище молоді.

Список літератури:

1. Державна служба статистики України: [сайт]. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 14.10.2023)
2. Кількість безробітних в Україні сягає 2,9 млн. осіб – НБУ. *Українська правда*. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2023/02/3/696678/>
3. За підсумками року безробіття в Україні знизиться до 19% - Мінекономіки. *Українська правда*. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2023/09/14/704317/>
4. Мороз С. Безробіття в Україні: виклики сучасності. *Економічні науки*. 2022. №6. Том 1. С. 102–109. URL: <http://journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2023/01/2022-312-61-15.pdf>
5. Державний центр зайнятості: під час війни ринок зазнав значних змін. Державний центр зайнятості: [сайт]. URL: <https://www.dcz.gov.ua/publikaciya/derzhavnyy-centr-zaynyatosti-pid-chas-viynu-rynok-praci-zaznav-znachnyh-zmin> (дата звернення 15.10.2023)
6. Роботу для кожного: як знайти можливість заробітку у важкі часи. УНІАН. URL: <https://www.unian.ua/economics/finance/robotu-dlya-kozhnogo-yak-znayti-mozhlyvist-zarobitku-u-vazhki-chasi-12120945.html>
7. Громов О. Ринок праці: поживлення та оптимізм на майбутнє. *Урядовий кур'єр*. URL: <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/rinok-praci-pozhvavlennya-ta-optimizm-na-majbutnye/> (дата звернення 15.10.2023)
8. Ринок праці в умовах війни: тенденції та перспективи. НІСД: [сайт]. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/rynok-pratsi-v-umovakh-viynu-tendentsiyi-ta-perspektyvy>